

MTS

Pohjoismainen konferenssi Ruotsissa 24. – 26.4.2013

Riksdagsledamot Stefan Wallin 24.4.2013

Östersjöns betydelse för Norden

Hyvät kuulijat

Itämeren merkitys Suomelle on erittäin suuri, ehkäpä huomattavampi kuin muille Pohjoismaille. Yli 80 prosenttia ulkomaankaupastamme kulkee laivateitse Itämeren halki. Noin puolet tuonnistamme ja 40 prosenttia viennistämme tapahtuu Itämeren alueen maiden kanssa. Lähes 70 prosenttia Suomen tulevista sijoituksista on lähtöisin Itämeren maista. Voidaan hyvin sanoa, että Suomen hyvinvointi nousee Itämerestä. Strategisesti katsottuna Itämeri on Suomelle elintärkeä.

Itämeren alueella on yhdeksän erilaista valtiota edustaen erilaisia taustoja, kulttuureja ja historiaa. Turvallisuuslähtökohdista tarkasteltuna valtioista kuusi on Naton jäseniä, Suomi ja Ruotsi ovat TILLSVIDARE sotilasliittoihin kuulumattomia ja Venäjällä on oma järjestelynsä. Venäjää lukuun ottamatta rantavaltiot ovat myös Euroopan Unionin jäseniä. Itämerestä voidaankin puhua lähes Euroopan Unionin sisämerenä.

Itämeri on tällä hetkellä yksi maailman turvallisimmista merialueista, ellei jopa turvallisin. Se on ollut sotilaallisesti vakaa sotien jälkeisen ajan, eikä siihen ole tällä hetkellä nähtävissä muutosta aiheuttavia tekijöitä. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei uhkia voisi nousta ja ettei tarvitsisi varautua. Sotilaallinen läsnäolo on ollut osa Itämeren rantavaltioiden toimintaa niiden varmistamiseksi omia intressejään alueella. Lisäksi Itämeren alueella on ollut muuta sotilaallista läsnäoloa, esimerkiksi Naton toimintaa jo ennen sen viimeisimpiä laajentumiskierroksia. Itämeren alueella kohtaavat rajanaapureina Natoon kuuluvia jäsenvaltioita ja Venäjä.

Tosin tuo raja on siirtynyt. Ennen Baltian maiden uudelleen itsenäistymistä raja oli Visbyn ja Gotlannin, jonne olette täältä menossa, itäpuolella.

Itämeren kohdalla on hyvä katsoa turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä laajasti. Erityisesti ympäristökysymykset ja ”liikenneturvallisuus” ovat tärkeitä. Itämeri on merkittävä kauppamerenkulkureitti, yli 15 prosenttia kaikesta maailman tavaraliikenteestä kulkee Itämerellä. Liikenne on kominkertainnut muutaman vuosikymmenen kuluessa. Arvioidaan, että vuoteen 2030 mennessä liikennemäärät kasvavat neljään tuhanteen alukseen vuorokaudessa. Neljännos Itämeren kauppaliikenteestä on Itämeren alueen maihin ja loput ulkopuolelle. Venäjän öljyviennistä noin kolmannes liikkuu Itämerellä. Venäläis-saksalaisen Nord Streamin kaasuputki, joka on jo toiminnassa, vähentää tarvetta laivaliikenteeseen ja tässä mielessä lisää turvallisuutta. Kaasuputki voidaan tietysti toisaalta nähdä myös turvallisuuspoliittisesti ristiriitaisena asiana, jollaisena se osin ruotsalaisessa keskustelussa koettiin.

Nykypäivän monikansalliset sitoumukset edellyttävät yhteistyön kehittämistä valtioiden kesken. Yhä syvempi keskinäisriippuvuus on tätä päivää haluamme sitä tai emme. Paitsi valtioiden välistä yhteistyötä, tarvitaan myös kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden mukanaoloa.

Itämeri on SANNOLIKT maailman likaisin meri. Missään muualla maailmassa ei ole niin korkeat ravinnepitoisuudet sedimenteissä eikä niin suuria alueita merenpohjassa jossa hapettomuuden takia elämää ei enää ole. Tämä tosiasia on onneksi jo tunnustettu laajasti. Näiden ongelmien vähentäminen vaatii meiltä kaikilta hyvää yhteistyötä.

Itämeren heikko tila on tosiasia, jonka myöntäminen, parantavien toimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen on yhä laajemmin tunnustettu ja todettu välttämättömäksi. Myönteisiä toimenpiteitä on jo aloitettu ja tehty muun muassa projektissa, jolla on parannettu Pietarin jätevesien puhdistusta. Hyvää tahtoa on olemassa ja aloitteita on tehty paljon, esimerkiksi Euroopan Unionin Itämeri-strategia Työsarkaa kuitenkin riittää.

Suomen Puolustusvoimilla on kolme lakisäätettä tehtävää. Ensimmäinen tehtävä on vastata Suomen sotilaallisesta puolustuksesta. Tältä osin Itämeren alueen tilannekuvan ja valvonnan merkitys on tärkeä. Merivoimien osalta tämä on keskeinen asia. Merivoimien tehtäviin meillä kuuluu mm. kauppamerenkulun turvaaminen.

Puolustusvoimien toinen tehtävä on muiden viranomaisten tukeminen. Itämeren alueella tätä työtä tehdään mm. osallistumalla yhteisiin pelastusharjoituksiin ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpitoon.

Suomi on edelläkävijä valtion sisäisessä merellisten viranomaisten yhteistyössä. Merellisten toimijoiden viranomaisyhteistyössä ovat mukana merivoimat, rajavartiolaitos, Liikennevirasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto. Lisäksi yhteistyötä tehdään laajemmin muiden merellisten toimijoiden kanssa. Kansallisesti rajalliset resurssit ja yhteinen tavoite on mahdollistanut syvän yhteistyön kehittämisen merellisten viranomaisten kesken. Keskeisimpänä esimerkkinä voidaan mainita yhteinen, tilannetietoisuuden mahdollistava meritilannekuva, jonka tuottamiseen osallistuvat merelliset viranomaiset. Kansallinen malli merellisten viranomaisten yhteistyöstä kelpaa esimerkkinä myös kansainväliseen ympäristöön, jopa vientiartikkelina valtion sisäisen toimijoiden yhteistyömallin kehittämisessä. Tämän kaltaisella yhteistyöllä on myös kustannustehokkuutta lisäävä vaikutus ja sillä voidaan saada aikaan parempaa tuottavuutta ja jopa säästöjä.

Itämeren alueella merellisten viranomaisten yhteistyön pohjalta on tilannetietoisuuden kehittämistä laajennettu valtioiden väliseen yhteistyöhön. Viranomaisyhteistyössä Suomi on ollut aloitteentekijä ja näyttänyt esimerkkiä. Tästä osoitus on Suomen ja Ruotsin välinen meritilannekuvan luomiseen liittyvä SUCFIS-yhteistyö (Sea Surveillance Co-operation Finland Sweden). Jatkona Suomen ja Ruotsin hyvien kokemusten pohjalta on perustettu Itämeren alueelle laajempi, yhteensä kahdeksan Itämeren valtion muodostama SUCBAS (Sea Surveillance Co-operation Baltic Sea) yhteistyöryhmä. Suomi on kannustanut myös Venäjää osallistumaan yhteistyöhön, mutta sen pysyminen yhteistyön ulkopuolella ainakin toistaiseksi on ollut valitettavaa. Venäjän mukaan tulo olisi tärkeä asia. Lisäksi Euroopan Unionilla on Euroopan laajuinen MARSUR-meritilannekuvahanke

Suomessa eduskunta käsittelee parhaillaan turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa, jonka hallitus antoi eduskunnalle joulukuussa. Ulkoasiainvaliokunnan laatima mietintö on juuri valmistumassa. Selonteossa on mukana analyysi Suomen turvallisuusympäristöstä sekä puolustuksen suuntaviivoista. Nykymuodossaan turvallisuus- ja puolustuspoliittisia selontekoja on Suomessa tehty 1990-luvun puolivälistä. Uskallan väittää, että Pohjoismaiden puolustusyhteistyö ei koskaan aiemmin ole saanut niin näkyvää roolia kuin nyt eduskunnassa käsiteltävässä selonteossa. Selonteossa todetaan mm: ” Turvallisuuspoliittinen tilanne Suomen lähialueilla on hyvä. Alueellisen yhteistyön vakiintuminen Itämeren alueella ja pohjoisilla alueilla keskinäisten etujen pohjalta vahvistaa Suomen lähialueen vakautta ja edistää laajaa turvallisuutta. Pohjois-Euroopan alueellinen yhteistyö on tärkeä panos eurooppalaiseen ja laajempaan kehitykseen.”

Tärkeä rooli on Itämeren maiden neuvostolla hallitusten välisenä poliittisen yhteistyöfoorumina sektorikohtaisen toiminnan ohella.

Suomi toimii jatkossakin aktiivisesti Itämeren strategian tehokkaan toimeenpanon edistämiseksi ja riittävän rahoituksen turvaamiseksi. Suomi myös osallistuu aktiivisesti EU:n meripolitiikan toimeenpanoon tavoitteena parantaa Itämeren alueen turvallisuutta.